

Nr 648.

Av herrar **Thorell** och **von Seth**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 265, angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten.*

Ungdomsarbetslösheten är givetvis en sida av den allmänna arbetslöshetsfrågan. Denna synpunkt har betonats av 1934 års sakkunniga rörande ungdomsarbetslösheten och är även för oss en ofrånkomlig sanning. Varje åtgärd, ägnad att lätta arbetslösheten bland de äldre årsklasserna får sin fördelaktiga återverkan på den speciella ungdomsarbetslösheten, då det gäller att råda bot för densamma. Att så verkligen är förhållandet visar sig under den nu rådande konjunkturförbättringen, vare sig denna är av tillfällig eller mera varaktig natur. Situationen är just nu, enligt vad rapporten från t. ex. Stockholms stads arbetsförmedling visar, avsevärt bättre i jämförelse med såväl närmast föregående månad som april 1933 och vissa dagar synes det t. o. m. ha varit svårt att genast få fram lämpliga sökanden.

Emellertid kvarstår arbetslösheten som en utomordentligt farlig företeelse i vårt samhällsliv och likaså det förhållandet att 33.8 proc. av de arbetslösa tillhöra ålderskategorierna 16—25 år, enligt vad de sakkunniga meddelat. Det synes därför uppenbart att en avsevärd del av hjälpåtgärderna måste taga särskilt sikte på att bringa dessa åldersklasser hjälp och enligt vårt förmenande enligt den av oss tidigare hävdade principen *hjälp till självhjälp*. Glädjande nog synes även de sakkunniga vara av denna uppfattning, då de säga sig vilja hellre förorda arbets- och utbildningslinjen än den väg, som det kontanta understödet erbjuder.

Vi tillåta oss erinra om, att ur vårt parti vid fjolårets riksdag togs initiativ till de försök med frivillig arbetstjänst, vilka under budgetåret 1933/1934 företagits (herr Ivar Anderson, andra kammaren, motion nr 485), likaså till den utredning, som nu resulterat i de sakkunnigas yttrande. Det är vår förhoppning, att denna väg även i fortsättningen skall visa sig framkomlig. I princip finnes ganska litet att för oss föranleda anmärkning i den av Kungl. Maj:t i ämnet framlagda propositionen, vilken i väsentliga delar bygger sin argumentering på de sakkunnigas yttrande. Likväl vilja vi, och icke minst med anledning av en nyligen inträffad händelse, fästa uppmärksamheten på en viktig fråga i samband med dessa arbetslägers upprättande.

Det förefaller oss både rimligt och önskvärt, att de ledare, som ha att handhava de ungas fostran, utbildning och arbete vid dessa läger, erhålla möjlighet till att bli informerade om uppgiftens art, vad det är statsmakten i deras förhållande till eleverna väntar av dem. Vid dylik ledareutbildning, som vi äsyfta, bör en orientering givas om den anda, som ledaren bör bemöda sig om att be-

fordra bland eleverna, vidare skall han få sig delgiven råd och anvisningar, byggda på de erfarenheter, vilka hittills stå till buds. Att de sistnämnda verkligen måste vara av värde inses lätt på grund av den omständigheten att för närvarande 35 arbetsläger i olika delar av landet (16 statliga och 19 kommunala) med tillsammans 1,200 elever äro i verksamhet. Ledareutbildningen skall därutöver ha till uppgift att bibringa insikt om de ekonomiska och tekniska grunderna för de förekommande arbetena. De blivande ledarne böra behärska de arbetsredskap, som komma till användning, de böra äga insikt i lägerförvaltningens teknik, känna de hygieniska krav, som böra ställas på ett arbetsläger och förstå de pedagogiska grunderna för arbetets ledning, hur gymnastik, lekar och idrott bäst bedrivs samt hur arbetstjänstens deltagare lämpligst sysselsättas under fritid m. m.

Bestämmelser om dylik ledareutbildning, vilken beräknas kunna fullgöras i slutna läger under sex veckor med ett elevantal av 40—70, hava förefunnits i Tyskland sedan hösten 1932 (rikskommisarie Syrups förordning 2838/32 av 5. sept.), sedan behovet visat deras nödvändighet. Vi hålla före, att även vi borde pröva och införa detta system, så mycket hellre som därmed större likformighet och större effektivitet kunde förväntas av arbetet och likaså en bättre prövning av det erforderliga ledaremateriallet.

En annan fråga, som i samband med ungdomsarbetslösheten synes oss vara värd beaktande, är den akademiskt och seminarieutbildade ungdomens möjligheter att efter avslutade studier finna sin utkomst. Härvidlag torde den stora tillströmningen till de »lärda» banorna spela en stor roll, föranledd i sin tur av de minskade utsikterna att omedelbart efter studentexamens avläggande erhålla anställning i näringslivet. Studenternas egna representanter hava för sin del nyligen haft dessa problem uppe till diskussion, varvid vissa önskemål uttalades. Det synes oss vara av vikt, att detta spörsmål snarast av statsmakterna beaktas i likhet med vad fallet varit i oss omgivande länder. Tillkomsten av ett »lärdomsproletariat» har alltid visat sig medföra stora risker för samhällslugnet, icke minst med hänsyn till att ur detsammes krets extremt syftande politiska rörelser kan uppstå.

Vid 1933 års riksdag väckte herrar N. Holmström, Ivar Anderson, Cl. Lindskog och Lundqvist i Rotebro en motion i andra kammaren (nr 487/1933), vari yrkades att riksdagen ville i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 211 hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder i syfte att bemyndiga truppförbandscheferna att utöver fastställda stater anställa visst i motionen icke närmare angivet antal kortfristvolontärer för medel ur arbetslöshetsanslagen.

Särskilda utskottet yttrade i sitt utlåtande över motionen, att det icke torde vara möjligt att på frivillighetens väg åstadkomma någon arbetslöshetslindrande effekt av betydelse genom den föreslagna åtgärden, detta på grund av att endast tre årsklasser värnpliktiga samt en del f. d. fast anställda skulle få komma i fråga. Utskottet ansåg dessutom att icke heller ur försvarssynpunkt förslaget genomförande var av någon avsevärd betydelse. Därjämte anförde utskottet »— — — Då riksdagen i år har beslutat betydande inskränkningar

av de värnpliktigas utbildning, och detta beslut bl. a. motiverats med statsfinansiella skäl, finner utskottet anledning ej nu föreligga att införa ett system med frivillig utbildning, vilken skulle bliva mera kostsam än den obligatoriska värnpliktsutbildningen.

Då dessutom sådan utredning, som erfordras för ett närmare övervägande av förevarande förslag och verkningar av dess genomförande, icke i ärendet föreligger, har utskottet ej funnit sig kunna tillstyrka bifall till motionen.»

Detta utlåtande avgavs utan att motionen dessförinnan remitterats till militär myndighet.

Mot utskottets utlåtande reserverade sig herrar Johansson i Fredrikslund, Westman, Sederholm, Wohlin, Bagge, Lindman, Nilsson i Landeryd och Linnér. Dessa anförde, att anställning skulle kunna beredas 5,000 man under 6 månader för en kostnad uppgående till för huvuddelen 660 kr. per man, för en mindre del, avsedda som instruktörer, 960 kr. per man. Reservanterna ansågo, att utskottets utlåtande skulle givits följande innehåll: »— — — Vid övervägande av förevarande fråga har utskottet kommit till den uppfattningen, att motionärernas framställning måste anses innefatta ett ur flera synpunkter beaktansvärt uppslag i en tid, då svår arbetslöshet råder. Samtidigt som en dylik utbildning — förutom att armén därigenom erhåller ett välbehövt tillskott av underbefäl — i arbetslöshetslindrande hänseende erbjuder den fördelen, att densamma lätteligen kan förläggas till orter, fördelade över olika delar av landet, torde den därmed förenade undervisningen i allmänbildande ämnen liksom den kroppsliga träningen bliva av icke obetydligt värde för de i utbildningen deltagande arbetslösa.

Utskottet finner alltså motionärernas förslag förtjänt av att tagas i närmare övervägande men anser, att dess genomförande måste göras beroende av ytterligare utredning, så att olika med spörsmålet sammanhängande frågor kunna bedömas bättre, än som på nuvarande stadium av ärendet är möjligt. Utskottet får därför tillstyrka, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om en dylik utredning och framläggande för nästa års riksdag av det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.»

Riksdagen följde emellertid utskottets förslag.

Innevarande år har riksdagen bifallit en på förslag av generalstabschefen väckt proposition om anordnande av utbildningskurser för f. d. fast anställt manskap under innevarande vinter. Statsutskottet motsatte sig icke detta förslag. Utskottet anförde bl. a.: »— — — med hänsyn till syftet med dessa kurser, nämligen att jämte tillgodoseendet av ett väl motiverat militärt behov bringa någon lättnad i den svåra belägenhet, vari en stor del av ifrågavarande personalkategori befinner sig, förutsätter emellertid utskottet, att de, som äro arbetslösa och sakna försörjningsmöjligheter, i möjligaste mån beredas tillträde till kurserna.»

Ifrågavarande kurser pågå nu.

Herr von Heland, första kammaren, har i motion till årets riksdag upptagit och utvidgat herr Holmströms m. fl. yrkande. Herr von Heland hemställer sålunda, att riksdagen måtte av medel, som avses för arbetslöshetens bekäm-

pande, anvisa ett förslagsanslag av 2,700,000 kronor för att möjliggöra att högst 6,000 till linjetjänst uttagna värnpliktiga och f. d. stamanställda, vilka anmäla sig därtill villiga, må, enligt de bestämmelser Konungen meddelar, fullgöra 6 månaders tjänstgöring utöver den i värnpliktslagen 27 § mom. 1 föreskrivna tiden. I samband härmed hemställer herr von Heland om vidtagande av erforderliga ändringar i gällande värnpliktslag och övriga författningar.

I yttrande över sagda motion framhåller chefen för generalstaben med skärpa den stora betydelsen ur krigsberedskapssynpunkt av dylik frivillig tjänstgöring. Samtliga inkallade kunna beredas tillfälle att genomgå en grundlig befäls- eller specialutbildning, varigenom armén erhåller ett värdefullt och välbehövt tillskott på underbefäl. Under nuvarande förhållanden måste nämligen ett stort antal befäls- eller specialbefattningar beklädas med personal, som har en endast ytterst otillräcklig utbildning.

Beträffande ifrågasvarande tjänstgörings betydelse ur arbetslöshetssynpunkt bemöter herr von Heland i motiveringen till sin motion av särskilda utskottet 1933 anförda synpunkter. Med stöd av statistik över antalet arbetslösa värnpliktiga vid infanteriets sommargrupp 1932 fastslår herr von Heland, att antalet arbetslösa i åldern 22—25 år är mycket stort. Ett inkallande av 6,000 man ur dessa årsklasser torde icke innebära några svårigheter men däremot medföra en avsevärd lindring av arbetslösheten bland de unga. Herr von Heland anför: »— — — Enligt statistisk, som införskaffades från truppförbanden sommaren 1932 med anledning av utredning om utbildningstidens förläggning, voro vid infanteriets sommargrupp icke mindre än 29 % eller omkring 3,000 man arbetslösa. Då en stor del av de värnpliktiga vid tiden för statistikens upprättande kunde beredas skördearbete, torde de verkliga arbetslöshetssiffrorna hava varit avsevärt större.

Med hänsyn till ungdomsarbetslöshetens omfattning finnes anledning förmoda, att arbetslöshetsprocenten bland de värnpliktiga, som undergå tjänstgöring instundande sommar, kanske t. o. m. kommer att bli större än 1932. Siffran 3,000 kan därför, vad infanteriet beträffar, betraktas såsom ett minimum. Beräknas 50 % av detta antal omfatta för befäls-(special-)utbildning användbara värnpliktiga, skulle sålunda 1,500 man omedelbart efter avslutad värnpliktstjänstgöring hösten 1934 kunna beordras till frivillig militärtjänstgöring. — — —»

Då i stort sett endast formella skiljaktigheter torde förefinnas mellan det av herr Holmström m. fl. väckta förslaget vid fjolårets riksdag och ovan anförda motion av herr von Heland, tillåta vi oss att instämma i den sistnämnda motionens syfte.

Därutöver vilja vi även påpeka vikten av att de f. d. stamanställdas civilanställningsfråga äntligen bör tagas upp till rationell behandling, när det visat sig, vilket även under årets riksdag omvitnats (herr Hage i Luleå den 2 maj), att underbefälet efter slutad utbildning falla fattigvården eller arbetslöshetskommissionen till last.

Vid fjolårets riksdag väcktes en motion i andra kammaren (herr Thorell m. fl. nr 24), syftande till, att riksdagen måtte »i skrivelse till Kungl. Maj:t

hemställa, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga arbetslöshetskommissionen eller annan myndighet att i den utsträckning, som kan finnas lämpligt i fråga om arbetslös ungdom, som annars på annat sätt skulle bli föremål för det allmännas omvårdnad, använda för arbetslöshetsunderstöd anslagna medel till att utbetala måttliga kontanta löner åt bevisligen arbetslösa ynglingar, vilka kunna vara villiga att antaga tjänst å mindre jordbruk, som äro i behov av arbetskraft, men vilkas ägares ekonomiska ställning icke möjliggör utbetalande av kontanta löner utöver kost och logi». Denna motion blev av riksdagen lämnad utan avseende. Den har i år i annan form återkommit i särskild motion, väckt av herr Gabrielsson i Teg. Ungdomsarbetslöshets-sakkunniga synas i detta fall ej ha ställt sig absolut avvisande men anse dock, enligt propositionens formuleringar, att »förslag av antydd innebörd skulle få synnerligen ringa betydelse som ett medel att avhjälpa ungdomsarbetslösheten». En hel del av de hörda myndigheterna eller enskilda ha dock ställt sig sympatiska till tanken och anse den värd att prövas. Vi tillåta oss att hava samma mening i dessa avseenden och föreslå att försök i till en början mindre skala må företagas.

Vi tillåta oss därefter att som vår mening uttala önskvärdheten av att lämna full frihet åt den individuella löneutvecklingen i de lägre åldersklasserna. De bestämmelser i de nuvarande kollektivavtalen, där dessa förekomma, vilka gradera arbetsförtjänsten efter ålder, icke efter prestationsförmåga, inverka i allra högsta grad ogynnsamt för ungdomen och dess arbetsförhållanden. De sakkunniga säga sig ha uppmärksammat dessa förhållanden men anse icke, att de »vore av den natur, att de motiverade ett ingripande från statens sida utan borde avhjälpas av de avtalsslutande parterna själva» (propositionen). Med kännedom om den svårighet till enhetliga beslut, som härvidlag föreliggande synes oss de sakkunnigas optimism väl överdriven.

Likaså synas oss såväl de sakkunniga som propositionen med alltför lätt hand ha berört frågan om kollektivavtalens inverkan på ungdomsarbetslösheten. Organisationstvänet i fackföreningar, företrädesrätten till arbete, grundad på ålder, fackorganisationernas monopolisering av arbetstillfällena jämte tillämpandet av allmänt kända metoder för att giva eftertryck åt sina krav verka var och en på sitt sätt arbetslöshetsbefrämjande. En dylik tvångsreglering av arbetet med dess ofrånkomliga följder för tredje man bör ej helt överlämnas åt de avtalsslutande parterna. Vi hänvisa i dessa fall till den lagstiftning på detta område, som av vårt parti i olika motioner vid årets riksdag föreslagits.

Av vikt är likaledes, att de förmåner, som de arbetslösa ungdomarna på detta sätt erhöllo, så bestämmas att de sporra till att ungdomen snarast möjligt söker sig sysselsättning i den fria marknaden.

Då de synpunkter, vi ovan tillåtit oss framföra, synas oss vara av genomgripande betydelse både för arbetslöshetsfrågan i sin helhet och därmed även för ungdomsarbetslösheten, vädja vi till riksdagen att få dem vederbörligen beaktade. Detta ställer å ena sidan helt visst stora krav på dem, vilka nu

man och man emellan benämnes de med arbete *privilegierade* och som synas vara beredda att till varje pris slå vakt om sina intressen och den lönestandard, de under god tid tillkämpat sig, men å andra sidan är vår uppfattning att åtgärder av föreslagen natur på ett verksamt sätt skulle bidra till att lätta stundens bekymmer på hithörande områden.

I anslutning till vad vi sålunda anförde tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts prop. nr 265 ville beakta de av oss här framförda synpunkterna.

Stockholm den 9 maj 1934.

E. Thorell.

Torgil G. v. Seth.